

**ЭКВІВАЛЕНТНАСЦЬ ВОБРАЗНА-ВЫЯЎЛЕНЧЫХ СРОДКАЎ
ПРЫ ПЕРАКЛАДЗЕ БАЛАДЫ А. МІЦКЕВІЧА
«ПАНІ ТВАРДОЎСКАЯ»**

С. В. Падабедава

Гомельскі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт імя П. В. Сухого, Беларусь

Навуковы кіраўнік В. А. Ляшчынская, д-р філал. навук, прафесар

Адным з найбольш цікавых аспектаў тэорыі перакладу з адной мовы на другую з'яўляецца праблема перадачы вобразна-выяўленчых сродкаў, увогуле стылістычных прыёмаў стварэння вобразнасці. Дадзеная праблема прыцягвае ўвагу вучоных-лінгвістаў, але з'яўляецца недастаткова распрацаванай. Важнасць вывучэння перакладу вобразных сродкаў абумоўлена неабходнасцю адэкватнай перадачы вобразнай інфармацыі пры перакладах мастацкага твора, аднаўлення стылістычнага эфекту арыгінала ў перакладзе.

Мэта даследавання – выявіць і ахарактарызаваць эквіваленты вобразна-выяўленчых сродкаў пры перакладзе балады А. Міцкевіча «Пані Твардоўская» на беларускую мову Я. Купалы.

Так, галоўнымі кампанентамі перадачы мовы, яе экспрэсіўнасці, эмацыянальнасці і выразнасці з'яўляецца выкарыстанне вобразна-выяўленчых сродкаў. Такія сродкі, як вядома, з'яўляюцца асноўнымі для выражэння пачуццяў, эмоцый, суб'ектыўнай ацэнкі чалавекам навакольнага свету і складаюць асобны пласт экспрэсіўна-эмацыянальнай лексікі і вобразных элементаў. М. Рыльскі адзначае: «Якая цяжкая праца – перакладаць Міцкевіча! Як гэты вялікі паэт можа спалучаць розныя таны і не апынацца ў дысгармоніі! З якой яркасцю ён бачыць ўсё багацце фарбаў свету!» [1, с. 87]. І сапраўды, нельга не пагадзіцца з гэтымі словамі, таму як паэтычны вобраз – адзін з найбольш важнейшых кампанентаў сістэмы мастацкага твора, асабліва паэтычнага. Таму і галоўная задача перакладчыка – адпаведнае ўзнаўленне вобразнай сістэмы арыгінала.

Адным з самых распаўсюджаных вобразна-выяўленчых сродкаў з'яўляецца эпітэт – слова або словазлучэнне, якое вылучаецца мастацкасцю і вобразнасцю. Эпітэт надае маўленню эмацыянальную, ацэначную або экспрэсіўную афарбоўку, таму вельмі важным з'яўляецца для перакладчыка захаваць яго або перадаць яго так, каб не страціць сэнс і настрой, які быў закладзены аўтарам. Эпітэты можна перакладаць некалькімі прыёмамі, у прыватнасці, даслоўным перакладам. У такім выпадку падбіраецца эквівалент у мове перакладу, калі такі існуе, ці перакладаецца сам вобраз. Так, у баладзе А. Міцкевіча «Пані Твардоўская» і ў яе беларускай апрацоўцы, зробленай Я. Купалам, перакладчык здолеў зрабіць даслоўны пераклад некаторых эпітэтаў, напрыклад: «*istny Niemiec*» [2] – «*істы немец*» [3, с. 334], «*kurzą nogę*» [2] – «*куруныя ногі*» [3, с. 334], «*krogulcze paznokcie*» [2] – «*гругановыя пазногці*» [3, с. 334], «*byczej skórze*» [2] – «*валоўей скуры*» [3, с. 334], «*woda święcona*» [2] – «*вада святая*» [3, с. 336].

Калі даслоўны пераклад немагчымы, то адбываецца пошук адпаведніка або складаецца новая адзінка, характэрная для мовы перакладу. Пры адсутнасці аналага вобразная канструкцыя перадаецца іншымі сродкамі, выкарыстанне якіх залежыць ад перакладчыка (у прыватнасці словазлучэннямі), напрыклад: «*gdańskiej wódki*» [2] – «*бочку водкі*» [3, с. 333], «*cał gruby*» [2] – «*у цаль – таўсты*» [3, с. 336], «*takowych ziareczek*» [2] – «*у кожна маку зерне*» [3, с. 336].

Параўнанне – стылістычная фігура, у якой адбываецца прыпадабненне аднаго прадмета ці з’явы да іншага па якой-небудзь агульнай для іх прыкмеце. У перакладзе балады А. Міцкевіча «Пані Твардоўская», зробленай беларускім паэтам Я. Купалам, сустракаюцца параўнанні, якія застаюцца нязменнымі, напрыклад: *Nos jak haczyk* [2] – *Нос, як гачык* [3, с. 334], *Gmach pod szczyt Krepaku* [2] – *Гмах над шчыт Кранпаку* [3, с. 336]. А тыя невялікія трансфармацыі, якія ўсё ж такі сустракаюцца ў перакладзе, ніяк не паўплываюць на вобразны малюнак, які створаны А. Міцкевічам, напрыклад: *Wyleciał potem jak z procy* [2] – *Потым выскачыў, як з жару* [3, с. 336]. Як бачым, семантычнай змены сэнсу пры такім перакладзе параўнання не адбылося.

Параўнанне ў польскім тэксце *wyleciał jak z procy*, якое даслоўна можа быць перакладзена як *выляцеў як з рагаткі*, Я. Купала пераклаў з дапамогай параўнання *выскачыў, як з жару*, якое не губляе свайго ўнутранага сэнсу для перадачы хуткасці дзеяння.

Некаторыя параўнанні арыгінала не трапляюць у пераклад, а Я. Купала ўжывае свае вобразныя параўнанні там, дзе яны адсутнічаюць у арыгінале, напрыклад: *Podparł się w boki jak basza* [2] – *Выпнуў брuxа, ўсіх мароча* [3, с. 333], *Глянь, вунь баба, як печ грудзі* [3, с. 337] – *Patrzaj, oto jest kobiéta* [2]. Такое параўнанне, ужытае перакладчыкам, надае баладзе беларускі каларыт, народную вобразнасць, што робіць твор больш эмацыянальна афарбаваным.

Пры перакладзе вобразна-выяўленчых сродкаў перакладчык вымушаны перадаваць гэтыя мастацкія асаблівасці, арыентуючыся на агульнае значэнне ўсяго тэксту, яго зместу. Аднак галоўнай задачай з’яўляецца не толькі перадача на беларускую мову сэнсу вобразна-выяўленчых сродкаў, але і перадача іх экспрэсіўнасці, эмацыянальнасці і стылістычных асаблівасцей. Лепшым спосабам перакладу такіх вобразна-выяўленчых сродкаў з’яўляецца свядомы паралелізм з паэтыкай польскага арыгінала, а таксама выкарыстанне эквівалентаў або вар’іравання сродкаў, дастасаваных да беларускай мовы. Такія моўныя эквіваленты павінны поўнасьцю адпавядаць па сэнсе, стылістыцы мовы-арыгінала і быць заснаванымі на адным з ім вобразе.

Літаратура

1. Рьльський, М. Ф. Поэзия А. Мицкевича / М. Ф. Рьльський. – М. : Академия, 1956. – 123 с.
2. Wirtualna Biblioteka literatury polskiej / Adam Mickiewicz. – W. : Wydanie Narodowe, 1949. – Режим доступа: <http://univ.gda.pl/~literat/amwiersz/index.htm>. – Дата доступа: 05.11.2014.
3. Купала, Я. Пані Твардоўская / Я. Купала // Зб. тв. : у 7 т. – Мінск : Навука і тэхніка, 1973. – Т. 3. – С. 333–337.